

Buti le terne manušenca

So savoro pheravel e buti le terne manušenca?

Buti le terne manušenca hin ablasta savi pes pherelas, lačharelas eršejnovar, čirlatune vachtostar praksate u pajk pes sikad'a kaj la kampil te irinel, te del lake varesavi definicija u pro agor thaj te kerel lake štandardizacija. Buchlarden te phenel khatar teorija la butake le terne manušenca hin igen phares, vašoda bo kamibena, o potreba thaj o nalačhibena, bibachtal'ipena terne menušenge, pre save pes rakinel e buti lenca, hine roznorode, sar save socijalnono, lovakero prostred'joha ačhen zaučharde. Kaj te ačhel e teroija butake le terne manušenca čak sar kampil, buti terne manušenca peha lidžel **jekh konkretno kamibnaskero cjel'os** – te kerel le terne menušenge zoral'ipen andre lengero osobnono, socijalnono thaj sikh'avipnaskero dživipen, te lačharel o priležitost'a vaš lengero aktivnono jekhetaneskero prithoviben ko oda so pes kerel socijate thaj komunitate, andre savi joj dživen avka, kaj te dochuden peskero calo pherado potencijalos.

Slovačiko kontekstoste pes e bući le terne manušnca defiñinel sar bući, činostā baruveskeri, vichovnono charekteroha, sikh'uvipnaskero charekteroha vaj charekteroha kana o terne jekehtanes keren participacija, jekhetañi bući le terne manušnege thaj prejkalo terne manuša, cjeļoha kaj te ačhen zaučharde osobnono buch'aripnaha, profesijonalno buch'aripnaha thaj socijalnono buch'aripnaha ajse naformalnono sikh'avipnaha (Hakaj, zakonos palo o zoral'ipen la buťake le terne menušenca). Zoralo ačhel prvkos kala buťake le terne manušenca, kaj dobrovolnones, korkore peskere kamibnaha pes rakinen o terne manuša andro programa thaj aktivita.

Buch'aripen la buťake le terne manušnca pes lačharel cala Evropate jekhetane zkaladoha – te kerel thaj te merkinel, te chrañinel than vašo korkoripnaskero, samostanostā the ko hangos ternenge u te ačhavkerel o mosta vaš o terne manuša, kaj lengere avera kroka, **tapošipena džvipinaste te keren paťavibno dvoveraha ke peskere džañibne kompeteciji.**

So hin o naformalnono sikh'avipen?

O naformalnono sikh'avipen pes ačhavel, pheravel le planengere thaj šstrukturakere programendar thaj procesendar ko baruvipen osobnono thaj socijalnono buch'aripen vaš o terne manuša, leskero cjeļos hin te kerel zoral'ipen ko ačhaviben kompetencijenge-šeralipnaske andro formalnono sikh'avipnaskere sistemoste. Naformalnono sikh'avipen kampil kajpes te ačhavel pro prinicpos korkorokamibnaskero-dobrovolnono, inkuzijakero thaj kaj te el dochudlo vaš sako jekh terno manuš.

Ko pes lel vaš o terne manuša?

Slovakijate pes vaš o terno manuš lel sako jekh manuš savo dores'la **nek budeter tranda berša**. Varekaj pes šaj arakhas thaj oleha kej pes rozthoven o terne manuša pro dij kategoriji, čhavore thaj terne manuša u oda ole dovodostar, kaj pes lačharen vaš lende o buťakere ponuka, aktivita, programa pal oda, so savi bešeskeri kategorija, kajsi beršeskeri grupa kamel te kerel. O terne manuša lačharen Slovačiko republikate deš percenti savore nipostar, hin oda 555 000 čhave thaj čhaja.

Ko kerel bući le terne manušenca?

Bući le terne manušenca šaj keren o inštituciji, organizaciji, inicjativi, vaj korkorutne the hine lačharde ajse podmjenkenca save pheravel o Hakaj- Zakonos palo o zoral'ipen buťake le terne menušenca. Buťate le terne menušenca prindžaras kala grupi:

- terno šeralo/veducis – terno manuš khatar 15 či ko 17 berša, savo zoral'ipnaha khatar o terneskere šeraleskerestar, vaj buťakerestar le ternenca kerel, organizinel aktiviti vaš o terne manuša,
- terno šeralo/veducis – saves hin nek frimeder 18 vezetinel, plañinel, kerelel, organizinel aktiviti vaš o terne manuša,
- buťakero le terne manušenca – richtinel, organizinel thaj kerel aktiviti vaš o terne manuša thaj lačharel zoral'ipnaha lengero buch'aripen. Hin oda manuš, savo ačhel buťakero-pravnono učharibnaha vzťahoha, hino podnikatelis vaj kerel korkoro kamibnaskeri-dobrovolnono buťakere činostā obštate le terne manušenca,
- koordinatoris-vezetašno buťake le terne menušenca – pañinel, sikavel drom, merkinel, del pozoris pre kordinacija la buťake le terne manušnca ko jekhetañiben le foroha, gaveha vaj učeder thaneskereskereha oblaštate buťenge le terne manušenca, kerel bući le čhavorenca thaj le terne menušenca thaj le organizacijenca save keren tiž bući le čhvaorenca thaj terne menušenca,
- lektoris buťakera oblaštate le terne menušenca – buch'arel le sikh'hlavipnaskere aktivitenca o kompetenciji-džañibnaskere kotora kale buťakerengerenge le terne manušenca, terne šeralutnenge thaj avere menušenge save keren bući oblaštate le terné manušenca, vaš lengeri kvalitnono, šukar bući.

Kaj pes e bući le terne manušenca kerel?

Efektivnono-lači bući le terne manušenca šaj el roznone dikhíbena-formi u šaj pes kerel roznone thanenge. Kajse hine pro egzamplos kala:

- ternengere klubi thaj centrumi,
- športoskere klubi, umeleckone klubi,
- ko-vorgingoskere thana, o kavjarña,
- korkoko kamibnaskere – dobrovol'none terne manušen-gere organizaciji,
- informačnone-nevipenaskere centri vaš o terne manuša,
- projekta lačharde la prevencijake ko socialnono-patologicko (nasval'ipnaskere) kotorenge save pes sikaven maškar terene manuša,
- projekta lačharde pre bući le terne manušenca saven hin o sast'ipnaskero phageripen-hendikepos,
- tereno-avri kerad'i bući le terne manušenca (strit vorkos),
- digitalnono bući le terne manušenca.

Pre soste hiñi e bući le terne manušenca lači? Save benefita (dochudle lačhibe-na) hin latar?

Buti le terne manušenca:

- pes zaučharel pre sako jekh terno manuš, sar pre leskero korkoripnaskeri individualita,
- kerel pes bući cali leskera terñikañi osobnost'aha – rakinel pes pro lakero socialnono, erzipnaskero, deštostekro, duchovnono thaj politickono buch'aripen,
- kezdinel odoj, kaj oda terno manuš hino, na odoj kaj le kamel te do ispidel,
- del leske than pre lači spetnono vezba thaj konstruktivnono kritika,
- kerel erzipnaskere maškaro phureder manuša thaj terne menuša, kala pes ačhaven pre jileskeri uprimnost'a, pativ, pačaviben jekh avreske, vod'akero phundravipnaste thaj starostlivost'ake,
- hin la schopnost'a-džañipnaskeri te phagerel o bilačhipena, predsudki.

O benefiti-dochudl'ipena save ačhen bučatar le terne manušenca

Vaš o terne manuša

- bući le terne manušenca kerel than prejaklo sikh'l'uvipen, no thaj pre zabava, radišagos,
- bući le terne manušenca kerel nadaravipno than vaš o terne manuša, save pes andro kherurni vaj školakero prostred'jos arakhel le bilačhipnaha thaj phandle phageripnenca,
- pal'ikeriben bučake le terne manušenca ačhel kale naformalnono sikh'l'avibnaha, šaj o terne manuša peske učaren o začhaviben pro bučakero than-trhos u oda oleha kaj dochuden džañibnaskere kompetenciji, pro egzamplos e interpersonalno-manušakeri džañibnaskeri komptencija.

Vaš o komuniti-grupi

- bući le terne manušenca ačhel pro oda, kaj o phureder manuša thaj o terne manuša keren jekhetañi bući u jekhetanes lačharen aktivnones e bučakeri uloha ko buch'aripen peskera komunitake-grupake.

Vaš o nipos, spoločnost'a-socija

- bući le terne manušenca pes lačharel čačipnaskere socjijalnono, manušen-gere bibachtal'ipnenca, problemenca, marel pes le zñevihod'ñonenca thaj la diskriminacijaha, zoraler la demokracija u hiñi ajsa lačhiben savo pes nadel lovenca ñi te počinel, te rachinel upre.

LOVAKERO ZAUČHARIBEN LA BUŤAKE LE TERNE MANUŠENCA

Lovakero zaučhariben le terne manušenca hino definimen Hakajoste-Zakonoste ko zoralipen la buťake le terne manušenca. U oda avka sar hino pherado zakonoha, ačhen kala zdroja pal o love le terne manušenca kavke:

- o dotaciji themakero-štatnono lovakero badžetostar (buteder pro na www.minedu.sk thaj pro www.iuventa.sk),
- o prostrjedki lovakere badžetendar khataro gava, forova,
- o prostrjedki lovakere badžetendar khataro učedera thaneskere themi -uzemnono celki,
- jileskere dari thaj o prispevki khatar o pravňickone thaj fizickone manuša,
- prijmi reklamendar,
- prijmi le podňikatelendar,
- o prostrjedki Evropikaňi jekhetaňibnaskeratar - unijatar,
- avera zdroji sar oda rakinel o osobitnono predpisos.

Slovačiko Evrodesko

 www.eurodesk.sk

Europikano portalos prejkalo terne manuša

 www.europa.eu/youth/EU_sk

Nacijonalno agentura programoske EÚ Erasmus+ prejaklo terne manuša thaj športos

 www.eurodesk.sk/narodna-agentura-kontakty/

Kampaň „Time to move“

 www.timetomove.eurodesk.eu

Nek aktualnone informaciji furt arakhen pro socijalnone sjeťi:

- Eurodesk Slovensko
- IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže
- eurodesk_sk